

Megjelenik a lap Temesvárott minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre . . . . . 6 ft. pp.
Fél évre . . . . . 3 ft. pp.

A helybeli előfizetők a lap házhozhordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Előfizetheti helyben a szerkesztőségénél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven félévetnek. A beiktatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. krajcárnyi díj számítatik.

Kiadó hivatal: belváros, kegyesrendiek utcája 89. szám Heil Adolf könyvnyomdázó intézetében

Kedd, december 14. 1858.

24. szám.

Első évi folyam.

Időtani észlelések.

(Vége.)

Köztiszteltben álló, és nagy hirre vergődött férfiak nemcsak az által használnak, hogy szellemi és lelki adományait a kortársak és utókor javára fordítják, hanem sokszor önkénytelenül születésük, haláluk, vagy más kitünő cselekvésük évnapjának az emberiség halás érzelmét előgerjesztő befolyásával is. A chronologia ilyen hatása bizonyosan egyik legbecsesebb hasznához tartozik. Így Rafael születésnapja választatott a müncheni tudományos academia alapítására, halálának napja pedig a Pynakothek megnyitására. Weisz Bódog Keresztély irónak száz esztendőszületésnapja 1826. febr. 8-án az emberiség javáért történt áldásdús tevékenységének elismerésül Annabergben és Lipcsében ünnepélyesen tartatott, az első helyen szegény gyermekek nevelésére intézet is alapított. Nem győznök csak napját is elmondani mind azon eseteknek, hol egy kitünő férfi emlékének ünneplése tudományos, művészeti vagy jótékonyági intézet életbe léptetésére alkalmul szolgált. És tisztelhetnök-e a szellem lovagjainak emlékét méltóbban, mint ha az ő szellemükben folytatjuk, megörökítjük a megkezdett munkát? Nálunk az 1837-ben megalakult Kisfaludy-társaság nevű szépirodalmi intézet évenként februar 6-án mint Kisfaludy Károlynak születés napján ünnepélyes közgyűléseket tartott, melyen a jutalmakat kihirdette, és a közönségnek tevékenységéről számolt. Toldy Ferenc a magyar academia 1858. novemberi gyűlésében indítványozta, hogy Kazinczy Ferenc születésének százados évnapja, az academia által méltólag ünnepeztessék; miután az indítvány közakarattal fogadtatott el, nem lehet tudni, nem fejlődik-e ezen intézményből oly jeles társulat ki, mint az volt, mely Kisfaludynak tisztelt nevét viselte.

Már a jelen értekezés elején mondtuk, hogy a történehből oktatást nagy részint ugyan, ámbár nem kirekesztőleg az időtani összehasonlítás által nyerünk; de sokszor a helynek, hol nevezetes események lejártak ismételt szereplése, szintén azon eredményt hozza elő mint a chronologiai combinatio. Nevezetes, hogy Wickleff a reformatio előfutára (8. decemb. 1384.) meghalozván Lutterworthon, ezen helynévben az igazi reformator Luther neve mintegy hangoztatik már. Kü-

lőmben Luter angolul annyit jelent, mint lantjátzó, worth pedig bees, érdem, tekintély. Babenbergi Frigyes osztrák herceg junius 15-én 1246. elejtetik, ugyanaz napon, és ugyan azon helyen, hol 35 év előtt Theodora a görög császárléány Dicső Lipót férjének Harcos Frigyeset szülé. Aversán a boszuló Nagy Lajos magyar király Durazzo Károly herceget ugyan azon helyen fejeztette le, melyen a szerencsétlen András, magyar vérű nápolyi király megöletett. (jan. 23. 1348.) A mint Kinisy kenyérmezei diadalával boszulta meg a magyar Cid, Hunyadi János, ugyan e helyen 31 év előtt szenvedett csatavesztését (18. mart. 1442. 13. oct. 1479.) így lotharingiai Károly herceg szintén Mohácsnál verte meg a törököket tetemesen, hol ezek a magyar hazára vést hoztak. (29. august. 1526. — 12. aug. 1687.) St. Albans mellett Richard, York hercege (fehér rózsza) megverte VI. Henrik (Lancaster, vörös rózsza) király seregét és a királyt elfogja, (22. majus 1455) és ismét St. Albans mellett Margit királynénak, Henrik nejének serege verte meg Warwick grófot, Richard hercege rokonát, és fő párthivét, s a királyt, ki fogolyként a táborban volt, megszabadítja. (18. febr. 1460.) Az oroszok az 1774-ki török béke kötésére, mint láttuk nem csak bizonyos napot (21-ik julius) de még a helyet is számításból választották. Romanzoff orosz fővezér t. i. azt akará, hogy azon helyen, melyen a vitéz Weiszmann orosz tábornok és társai a törökök ellen vívtak, és a különben szerencsés ütközetben elestek, — Kucsuk-Kainardschi bolgár faluban a congressus tartassék. Ott is tartatott, és a béke — mely Oroszhonnak roppant, és életelő befolyást adott az ozman birodalomra, ezen falu nevét viseli. Már csak az ilyen példák is eléggé mutatják, hogy történetiró az események sem ideje sem helye iránt közömbös nem lehet, és hogy még távolról sem tett feladatának eleget ha a történet meséjét elmondja.

A chronologia komolyabb hasznai közzé az is tartozik, hogy cselekvéseket nem tulajdonitunk oly szereplőknek, kik azokat elő nem idézték. Mily sokszor vádolunk vagy dicsérünk királyokat oly intézkedésekért, melyekre be se folyhattak, mert az illető korban az emberiség élő tagjai közzé nem tartoztak. Hasonló történik írók és művészek műveivel, — a mint nálunk is sokáig tulajdonított Tinódi Sebestyénnek, ki 1559 év előtt meghalt, egy költeményes munka Szi-

getvár veszedelméről. (Új Magyar Muzeuu 1850. I. köt. 242. 243.)

Nem szenved kétséget, hogy mennél járatosabb valaki a történetben, annál több élvezetet meríthet belőle. A zeneművész és zenekedvelő azon mértékben gyönyörködik a hangok költészetében, mennyiben műveltsége által bájának felfogására képesítve van. A szakértő festész órákig vizsgálhat valami remek festményt, percről percre talál benne új szépségeket, míg az a közönséges embernek, ki nem műértő, vagy éppen fel nem ötlök, vagy csak oly emberi alakok, vagy természeti tárgyak csoportozásának tetszik, mely ezer más festmény fölé semmi különös művészet által nem emelkedik. A történeti összehasonlítást emlegettük sokszor e sorok folytán, mint a történetolvasást igen gyümölcsöztetőd; a gondolkozó fő ezen eljárást nemcsak az időbeli viszonyokra fogja szorítani. — ámbár saját figyelmünket ezuttal leginkább arra irányoztuk, — hanem más történeti elemekre is kiterjesztendi. Ha el is üt célunktól kevesig, még sem állhatunk ellen, hogy állításunk példák általi erősítésére a történelem forrásába be ne nyuljunk. Némely eseményeknél a situációk hasonlatossága más megelőzőt eseményekkel oly meglepő, hogy az olvasó azt gondolná, miszerint mutató nomine néki egy régibb esemény újra mondatik el. A helyzetek ily physiognómiai rokonsága előfordult a híres Crecy, Poitiers és Azincourt mellett folyt csaták előtt. Mindegyik alkalommal az angolok bizonyos végveszélyüket kikerülhetlennek látták, de mindannyiszor lelkesítve kivált dicső győzelmeik emléke által a sokkal nagyobb francia sereget tökéletesen megverték. (27. július 1214. 26. auguszt. 1346. 19. szeptember 1356. 25. october 1415.) A svajciak a sempach-i csata előtt imádkozásra térdeltek le, ezért Lipót osztrák herceg lovagsága kigunyolta őket, és azt monda, hogy a svajciak már most térden állva kérnek nemes uraiktól bocsánatot és kegyelmet. A Granson melletti csata kezdete előtt a svajciak ismét térdelve imádkozták, — a burgundiak gúnyzápóra közlőn; de a vitéz svajci nép akkor is, most is verte meg ellenségét. (2. július 1386. 2. mar. 1476).

A régi kor több példáját mutatja hogy méltó érdekléssel viseltetik azon hely iránt, mely egy örökhírű emberének bölcsője volt, a hét görög város különben nem vitatkozott volna azon dicsőség fölött, hogy Homeros melyikében közülök látott először napvilágot.

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenae, Orbis de Patria, certat Homere tua.

A középkorban a kérdés Cervantes születéséről adott hasonló vitára alkalmat, mert Madrid szintúgy mint Alcalá de Henares, Sevilla, Lucena, Toledo, Esquivias, Alcazar de San Juan, és Consuegra városok azon büszkeséget szomjuhozták, hogy Cervantes születésének tartassanak. Az ujkor nekünk magyaroknak tartotta fenn azon nemes vetélkedést halhatatlan Petőfi Sándorunkra nézve. Ha kérdés tétetett, az általa megénekelt alföldnek vajjon melyik városában született

híres lantosunk, az egyik Duna-Vecsével, a másik Szabadszállással, a többi Kún-Szent-Miklós, Félegyháza, vagy Kis-Körös nevével felelt. Most már bizonyos, hogy az utolsó helyen köszöntötte a napvilágot legelőször.

Midőn a történeti napok adataira vonatkozó ellenmondások tisztába hozatalán fáradozunk, azt tapasztaljuk, hogy azok tisztába hozatala néha több napot vesz igénybe, mint a hány sorból áll az illető napiadat, sőt a mi több alig-alig találunk időtani állítást, melyről eltérő nézeteket más írónál kimutatni nem lehetett, azaz, melybe valamennyi író beleegyezett volna. Kényelmetlen érzés fogja el ilyenkor az író, ki a történelmet választotta kedvenc tanulmányává, és alig ha nem emlékezik némi irigységgel a mathematicusnak azon büszke mondatára, hogy míg az emberiség minden tudománya mindig változó becses bir, a kor haladása szerint elavulhat, vagy míg egyes országban tiszteletben tartatik, a másokban éppen semmi keresetjé nincsen, addig a térnek arányával foglalkozó mathematicának még a naprendszer többi bolygóján is azon értékkel kell birnia, melyen itt nálunk a földön. De ám legyen, kiki a maga meggyőződését követi azon módok iránt, melyekkel hontársainak használhat. Az angolok több időt, költséget, és fáradságot fordítottak a gyakorlatilag kivihetetlen éjszaknyugoti áthajózhatás fölfedezésére, és midőn átaljában a kívánt cél elérhetlenségéről szinte meggyőződve voltak, még számos derék-nél derekabb tengerész kockáztatta életét, sőt a legirítóztatóbb nyomorral bátran szembe szállt, csupán csak, hogy Északamerikának földabroszán egy kis fekete vonalt tovább huzzasson.

Ez a tudomány lelkesedése, és ennek azok is köszönik jólétüket, kik működését tompa észszel lenézik.

Ha valaki oly munkát irt, mely az olvasóra oly hatással van, mint nagy férfiak szobrai más nagy szellemek alvó tehetségeire, ez nagy szolgálatot tett nemzetének, — nagyot akkor, midőn ezen könyv az olvasót mindig nemes tettek, magasabb emberi hivatásra emlékezteti. Themistocles éjjeli nyugtot nem talált, ha Miltiades emlékére a marathoni mezőkön gondolt, és a quaestor Julius Cäsar Gadesben Hercules templomában Nagy Sándor képét látván összeresztent, és szemrehányásokra fakadt ki maga iránt, hogy ő még emlékezetes tettet nem követett el, midőn Nagy Sándor, kire az ő apjának győzelmei szintén ily módon hatottak, már a világot hódította meg.

Forgassunk minden nap egy lapot a történetből, és szilárdul fog bennük a meggyőződés és öntudat élni, hogy mit utálnunk, és mire törekednünk kell.

Pesty Frigyes.

A halmazállapotról, testről, és erőről.

(Vége.)

A kísérletnél az is kitűnt, hogy a gőzből nemzött villanyosság tevőleges (+) tehát a kazánnak a gádoglagonak (—) kellett lennie, s azt behizo-

nyitandó Armstrong a gőzmozdonyt elszigeteltette (isoláltatta).

De 40000 fontnyi terhet négy üveg oszlopra tenni nem tréfa, tehát más eszközhöz folyamodott. A kerekek alá jól meggyantázott faaszkokat tétetett, melyeket szurokkal is bevonatott, kettősével egymás felett és alant, és középen szuroklepényt. Így elkészítvén a gőzmozdonyt, aláfüttetett. Ezen műtét alatt, míg a mozdony melegegett, a villanyosságának semmi nyomát sem lehetett észrevenni, míg elég gőz ki nem fejlődött, és a szelepen ki nem bocsátattott. Ekkor az üst és az egész gép nemleges villanyossá vált annyira, hogy a mint vezetővel (vasruddal) közelitettek hozzá, folytonosan szikrákat lövelt, de a melyek röviddek voltak. Hogy a szikrák röviddek voltak, a sok kiálló él, szög, mely azon négy kerekü szörnyen — gőzmozdonyon — volt, okozta, és a rozsz elszigetelés, mely hiányosabb volt a rendes négy üveglábra álló számolynál.

Ezen tapasztalás alkalmat szolgáltatott Armstrong és Faradaynak sok kísérletekre, a villanyosságnak elgőzölögtetés általi előállítására, s ekkor szülemlett agyukban a vízvillanygép (Hydroelectrische Maschine) felőli eszme.

De a legrégebbi őseredetű gőzgép, mely sokkal nagyobb és hatalmasabb minden emberi gépnél, a mi bujdosónk, a föld légköre — atmosphaerája, — melynek üstje a tenger, sütője a nap, sisakja a hűvös légiür, mely 10—12 ezer lábnyi a föld felett, a levezelő csövek, a cső-oszlop, mely most itt, majd ott vesz állást, s egyszersmind a legrégebbi villanygép, azon elvire épülve, mely a legbővebb és leghatályosabb, s melyet az ember nem legelőször, de legutoljára talált fel, és utánozott, a halmazállapot változásán.

A legelső vízvillanygép, ezelőtt 11 évvel készült, Armstrong méretei után. Ez leghatályosabb állapotban két és félszer volt hatályosb a legnagyobb korongvillanygépnél, üstje mintegy 20 köblábnyi tartalmu volt. De mi ez egy villámterhes felleg irányában? Mi 20 köbláb egy köbmérföld irányában? Mi 20 hüvelknyi szikra, 2000 ölnyi villám irányában?

A kérdés, hogy a légvillanyosság honnan származik, sok csodás magyarázatok, és figyelmes kutatásokra adott alkalmat, minek eredménye lön; hogy a különböző magasságokban lévő hőmérséknek különösege annak oka, valamint a gőzleverődés, azaz a víz halmazállapota változása játszá a főszerepet, és mint Kämtz igen helyesen mondja, az égi háboru nem a légben levő villanyosság következménye, hanem megfordítva, a villanyosság azon következése a származó nehéz villámteles időnek, azaz a fellegképződésnek.

Főlölesleges volna felírni azon tünetnyet, vagy elbeszélni t. i. a villámlást és menydörgést, melyet minden gyerek jobban látott és hallott, mint melyet a legjobb költész is képes volna magasztalva leírni. Ez nem célunk; hanem célunk a villám működéseit s az elleni némely védszereket megemlíteni. A föld és felleg közt

(két vezető testek, elválasztvák egymástól, egy szigetelő test, a lég által) származik villanyfeszültség, melyek közül az egyik test állítólagos, a másik tagadólagos, s éppen ez feltételezi a feszültséget, (minőleg vannak villanyozva, föltétezi a feszültség magassága) Ezen különböző villanyosság következménye azon törekvés, hogy magokat kölcsönösen kiegyenlítsék; s ha az hirtelen történik, akkor azon eredményt nevezük villámlás és dörgésnek, ha pedig lassan történik az, akkor nem vehetni egyebet észre a fennebbiekől, mint legfelebb azt, mit szt. Ilona tüzének neveznek.

Mielőtt kitorne a zivatar, ha az észlelő figyelmesen vizsgálódik, látni fogja a torony tetőn, vagy villámhárítón az említett szt. Ilona tüzet. Szívesen kérem olvasóimat tegyék meg e kis vizsgát a beálló zivatar előtt, fáradságukat jutalom koszoruzandja. A kiállóbb tárgyakon mint mondók, a zivatar kitörése előtt, alatt és utána kisebb nagyobb belterjű fényt észlelhetni, mely majd kerek, majd hosszukás, felfelé nyuló, nyalábidomú, néha oly nagy, hogy félrőföt is meghalad.

A matrózok nevezik azon fénybokrétát „gyertyának“. A régebbi időben neveztek Kastor és Poluxnak.

Azon fénybokréták nagyban azok, mik a kísérlettevőnek teremében a villanygépnél előálló fénynyalábok; mit most általánosan a villanyosság nyilatkozatainak tartunk. Feltünőbbek azok az alantabb fekvő tárgyakon, de mégis a föld felett fekvőknek kell lenniök azoknak. Számos érdekes tünetnyeket gyűjtött Arago a régi és jelen időkből össze, melyeket itt helyén van megemlíteni: januar 24-én 1824-ben egy nagy zivatar után közel Cöthenhez Maxdorf tanár egy szalmával terhelt szekeret látott a mezőn, mely felett egy fekete felhő vonult el, egészen fényben állt a szekér, a szalmaszálak felemelkedtek, végeik fénylettek, s a kocsis korbácsa is ragyogott, s ezen tünetny 10 percig tartott, míg a felleg elvonult, miután e fény halványabb lett, és végre eltűnt.

Hasonló tünetny lepett meg Algirban néhány genie-tisztet, a mint Bab Azaum sánca erődén sétáltak. Mindenki bajtársának fejét fényben uszni látta. A fiatal tisztok a természettani tünetnyekben jártasak lévén rögtön kísérleteket tettek, kezüket felemelték, s más hegyes tárgyakat, s azok is mind fénylettek, és pedig annál erősb, minél hegyesbek voltak. A villanyforrásnak igen közel kellett lenni, mivel a tisztok hajszálai is felálltak.

1839-ben jan. 8-án egy kis városban Hasselsben borzasztó zivatar tört ki, a templom tornyát is meg rongálta. Éppen akkor a lakosok a gát kiigazításával bajlódtak, melyet a nagy zivatar megszagattott volt. Kevés pillanattal azelőtt, hogy a villám leütött a toronytetőre, a munkások nagy ijedelem között észreveték, hogy öltönyeik, hajaik, sapkáik fénylettek — égtek a mint ők magukat kifejezték — darabig fáradoztak az oltásban; miután belátták hasztalanságát fáradságuknak, figyelni kezdtek az őket környező tárgyakra, fák, cserjék s a parthoz közelevő hajók árbocaira, s

azokat is mind fényben uszni látták. De a mint a romboló villám megjelent, eltűntek a csillámló fények is.

1837-ben a mint egy égiháboru készülöben volt, igen szép tűnemény állt be. A tengerpart mellett állt egy hajócska, hosszú horgonyláncon megerősítve, Jaill először az árbocon tetején, aztán a horgonyláncon is fényt vett észre, mely az árbocon mintegy rófnyi hosszú, és a horgonyláncon 600 lábnyi hosszú 200 láb széles vérvörös színű volt. Az árbocon sugár-jelenet kétségen kívül villany, s azt kell hinnünk a láncon levőről is, csak azt nem lehet felfogni, hogy e villanyosság, mely az árbocon át vezetett a hajóhoz, közvetlenül abból át nem ment a vízre, hanem a láncon át vette azon hosszú utat, a mely pedig nem volt elégséges tér e kiiramló villanyosságra nézve. Itt azon kérdés merül fel, vajon az árbocon által a hajó több villanyosságot nyert-e, mint a hajó és láncon által a jó vezető sós-víz (tenger?) azt nehezen lehet felfogni, s mégis a tény legalább azt igazolja megcáfolhatlanul.

A villanyosság átmenete egyik vezetöböl a másikba, mihelyest közben (a kettö között) nem vezetö tér van, világjelenettel van összekötve. Ha egy villámterhes felleg (tehát erősen villanyozott) közeledik egy erőfelleghöz, mely nincs villanyozva, akkor mindig bekövetkezik a villanyátömlés, az igenleges villanyosságú felleg, hogy közömbössé válhassék, feszerejét veszthesse, a közömbös felleg nemleges villanyosságát magához vonja, s ha a közbeeső ür nem igen nagy, mindkét felleget világitani látjuk.

Egy egész más tűnemény adta elő magát a „Montagne“ nevű hajón 1767-ben. Az atlanti tenger közepén evezvén a hajó, a villám lecsapott, s a hajót megrongálta. Világos nappal, egy tüzes kék világú golyó, olyan nagyságu, mintegy malomkö (három rőf át-mérőjü) nagy távoból hömpölygött a hajó felé. Mintegy 100 lábnyi távokra, a hajó előtt függélyesen le-bocsátkozott a hajóra, s aztán oly nagy ropogás és durranás között hagyta el azt, mint minö szokott lenni, ha egyszerre 100 ágyut sütnék el, a nagy árbocon megsértvén, azt felülről egész aljáig ketté hasította.

Bár ha ezen tűnemény teljesen nem is villanyossági, de következményei még is azok valának; az árbocon megkasadása, több gerendák szétszórása, matrözök megsebesülése, kik közül egyik nagy sebet is kapott.

Ezen tűneményeknél még érdekesebbet beszélnek el Parry és Sabine tengerész-kapitányok, a mint első éjszaksarki expeditiójukat bevégezvén, őszszel haza tértek Angliába. A grönlandi (jeges) tengeren eveztek, midön azon tájt uralgó egyik sötétebb éjen, az örtálló tiszték közül egyik a földézetre hívta őket, minthogy valami véletlen dolog adta elő magát.

A hajó előtt, éppen evezése irányában, megjelent egy szelid, tiszta csendesesen álló világ a tengeren, igen terjedelmes, s felfelé több száz lábnyira elnyult, míg másutt az ég köröskörül sötéthe burkolva volt. A víz-térkép után ítélve, veszély nem fenyegette a hajót — szikla vagy zátonytól félni nem lehetett — s azért a

hajó irányát változtatni nem is kellett. A mint a hajó a kivilágitott térbe bejött, az egész hajószemélyzet a földézetten felállt, hallgatva, figyelmesen, mélyen elbámulva várta a bekövetkezőket. Senki is a vizsgálók közül szagot, vagy megrázást észre nem vett, csak világosságot, de a mely oly nagy volt, hogy könnyen kilehetett venni minden legkisebb tárgyat a hajón, vagy az árbocon is.

A kivilágitott tér a tengeren mintegy 200 öl hosszú lehetett, s oly élénk, hogy a mint a hajó kijött belöle, az egész hajót sötétség borította el, még sokáig hátra nézve, a legénység még látta a világosságot maga után.

Arago jeles francia csillagász erre így nyilatkozott: „ezen tűnemény oka“, hogy Plinius szép kifejezésével éljek „még a természet fönségében rejlik.“

Nagy Soma.

Levelezések.

A Majnapartról.

(Folytatás.)

Vessünk még egy pillanatot a frankfurti császártremre; talán találkozunk még néhány jelentékeny arccal, ki minket közelebről érdekel. Ott ama rőt szakálu, magas, páncélba öltözött fejedelem, kinek jelszava: „Mala ultro adsunt,“ a luxemburgi ház utolsó férfiivadéka, Zsigmond császár (1411—1437) és magyar király (1387—1437). Sokáig néztem e képet, és nem tudtam magamnak megmagyarázni, mi nem teszük vonásaiban; mert valami idegenszerüt, visszataszítót láttam azokban; a nélkül, hogy az eszmére, mely lelkem előtt lebegett, kitaláltam volna az alkalmas szót. Azonban mihelyt eszembe jutott Kont és a 32 nemes, kiket Zsigmond Budán, a Györgytéren lefejeztetett; föl ismerém szemeiben azon vad kényrt, melyel törvényt és igazságot tapodott: azon kegyetlenséget, melyel uralkodását megbélyegzé, s a melyről még akkor sem mondott le egészen, midön siklósi fogságából kibocsátván, esküvel fogadá, hogy azokon, kik fogságba teték, boszút nem álland. — Hát ama rejtélyes képü öreg, kinek vállait a gondok meggörbitették, mit akar az A. E. I. O. U.-val mondani?.. Ez III. Fridrik császár (1439—1493.) és jelszava: „Austriae est imperare orbi universo“; melyet azonban, miután tapasztalta, hogy a nagy Hunyad fia, a hős Mátyás, ki Bécszet elfoglalta (1486.) és Austriát meghódította, másként tanulta az abécét, ezzel cserélte föl: „Rerum irrecuperabilium felix oblivio.“ De ki gyözné elszámítani és ecsetelni, habár csak néhány gyenge vonással is, mind a fejedelmeket, kik Nagy Károlytól*) II. Ferencig uralkodtak! — Ezer évnél több folyt azóta le (768—1806) és ezen keskeny rámak századok történeteit foglalják magukban; melyeknek

*) Érdy régiség-tani közleményeiben idézett Gottfridus Viterbiensis szerint:

„Natus in Ingelehein, cui Berta fit Ungara mater. P. Pinusque pater.“

helye, mintha a titokteljes végzet a jövőt akarta volna az emberekkel megismertetni, az utolsó német császárral, II. Ferenczel, a frankfurti Kaisersaalba egészen betöltetett.

Innen a székesegyházba mentem, és megnéztem a kápolnát, hol a császárok választattak, s az oltárt, a hol megkoronáztattak. A templom, keresztalakú szép építmény, magas tornyával úgy áll itt, mint a történetek hü öre, és maradandó emléke.

Vannak ezenkívül Frankfurtnak még számos köz- és magánépületei, nagybecsű gyűjteményei, és emlékszobrai. Középületei közül figyelemre méltó a Thurn-Taxis palota, hol a német szövetség üléseit tartja; és a könyvtár, ezen fölírással: *Studiis libertati reddita civitas*. A könyvtárt megtekintvén, kérdezősködém, ha nincs-e itt valami nevezetes okmány mely Magyarországra vonatkoznék? — Azonban csakhamar megbánám kíváncsiságomat; mert a könyvtárnok félig mosolygva megjegyzé: hogy volt egy igen régi codex, melyet még a boldogult nádor, József főherceg le akart a muzeumi könyvtár számára iratni; de a város azt hívén, hogy ez által kedves dolgot teend a magyar nemzetnek, a codexet odaajándékozta; a nélkül, hogy a magyar nemzeti muzeumtól mind-ekkoráig viszonaajándékot nyert volna; „Denn man ist gewöhnt von Frankfurt Geschenke anzunehmen, nicht aber erwidern.“ Nem tudom, ha nem ez-e az ismeretes „Nádor codex“; — hanem azt tudom, hogy a megjegyzés, kivált ha igazságos is, nekem igen rosszul esett, és elvette a további kérdezősködéstől minden kedvemet.

Igen szép az ugynevezett Senkenbergsche Stiftung, mindjárt az eschenheimi kapu mellett; mely állatokban, különösen az őslénytani osztályban, felette gazdag. Az *Elephas primigenius* vulgo *Mammuth*, *Cervus megaceros*, *Bos primigenius*, *Palaeotherium magnum*, *Rhinoceros*, *Pterodactylus* és különféle gyíkok, válogatott példányokban láthatók. És mivel már az állatoknál vagyok, megemlítem még az ujonnan alapított zoológiai kertet is; mely a városon kívül ugyan, de ahhoz közel, szép sétánnyal, s mulató házakkal kecsgetet.

Szóljunk még a Staedelféle képtárról. Ezt ugyan a drezdai Zwingerhez hasonlítani nem lehet; mindamelllett is, ki Frankfurtnak látogatja, megtekinteni el ne mulassza. Sok szépet fog benne találni az olasz, spanyol, németalföldi és új német iskolából. Például mindjárt az első teremben vagyon Alessandro Moretto remeke, mely a boldogságos szüzet, a gyermek Jézussal, trónusán ülve ábrázolja. Előtte a négy fő szentatya, a „*Consensus Patrum*“-ot, igen szerencsésen jelképezve: I. Gergely tartja a nyitott bibliát; Jeromos az ujjával rámutat; mintha magyarázni akarná; sz. Ambrus milanoi püspök, ostorral kezében, példázza az egyházi fegyelem szigorúságát; minthogy ő Theodosius császárt, ki katonái által 7000 thessalonichi polgárt lemészároltatott, nyilvános poenitentia alá vetette, és a templomba való belépéstől eltiltotta, mindaddig, míg ezen tetteért szivbárat és töredelmes vezeklés által eleget nem teszen; — és mig az éppen oly szigorú főpap, mint szent ihletségű költő, a boldogságos szüze függeszti szemeit kit megénekelt; tanítványa, a nagy bölcsész sz. Ágoston, magába mélyedve néz a népre ki. Igen szép kép a spanyol iskolából, a boldogságos szeplőtelen fogantatása; mely a híres Murillonak tulajdonítatik. Továbbá az új német iskolából azon jelenet, midőn Husz Con-

stanzban, valamely dominicanus kolostorban előleges kihallgatáson lévén, kifejti vallási tanait. Szerzője Lessing Károly Frigyes; ugyanaz, ki III. Ezzelint festette a börtönben, midőn a cassanoi csata után, Magold de Lavelongo által elfogatott, és bezáratott. Nagyszerű kép Overbecktől a religio diadala a művészetekben; igazán megigéző Steinle tiburtini sybillája sat. Van Frankfurtnak állandó mütárlata is; azonban itt semmi különöst nem találtam. A legszebb kép: Lantos nő, Corniceliustól.

A nyilvános kegyelet sem hiányzik: köztérein szép emlékek láthatók; ilyen a Goethe szobor, a róla elnevezett sétánnyon. Ehhez nem messze Guttenbergnek és társainak bronzszobra: *Zu Ehren der Erfindung der Buchdruckerkunst*, erichtet bei der vierten Säcularfeier am 24. Juni 1840. És a Bethmanféle szoborgyűjtemény közelében a Hessen-Denkmal, ezen fölírással.

Laborum. Sociis.

E. Cattorum. Legionibus.

Traiecto. Ad. Moenum.

III. Non. Decembr. Recepto.

Decora. Morte. Occumbentibus.

Poni. Jussit.

Virtutis. Constantiae. Testis. Mirator.

Frid. Guil. Borussiae. Rex.

CDCCCLXXXIII.

A másik oldalon pedig:

Fried. Wilh. Koenig von Preussen.

Den. Edlen. Hessen.

Die.

Im. Kampf. Fürs Vaterland.

Hier.

Siegend. Fielen.

(Vége következik.)

Pados.

Arad november 28. 1858.

Csudálkozand, hogy innen kap tőlem néhány sort, hanem egy Váradon töltött élvezetes estéről akarom tudósítani, melyet eltölténk more patrio fesztelenül és lelkesen.

Aradrul Váradra rándulni kénytelen, felültem Vas derék fogadója előtt egy bérkocsira és kiutaztam az indóházhoz, és ez valóban utazás, mert e rövid téren ki van az ember fia a hajdani utazás minden kinjainak, veszedelmének kitéve, itt felfordulásról, felakadásról beszélve, mulattatja és bátorítja az utast a bérkocsis; hiszem hogy ezt nagyitva és tán csak azért beszéli, miszerint ha sikerül vendégét sértetlenül kivinni a kitűzött célhoz, annél nagyobb legyen az érdeme. — Az indóház igen csinos stylan van felépítve, mint egyáltalán minden épülete e hazai társulatnak, de igen meglátszik és megérzik e vonalon, hogy még új, az annyira szükséges rend és kényelem még nem mindig és mindenütt feltalálható, főkép tanácslom az utazóknak, kik a sötétséget nem szeretik, vagy legalább nem szeretnek setélben utazni, vigyenek magukkal gyertyát, mert a tiszai társulat olaja nem ég, azt pedig csak nem lehet követelni tőle, hogy a már bevásárlott mennyiséget öntse ki az utasok kedvéért, és így majd tanácsomat kell hogy kövessék, — ha csak sötét vagonban nem akarnak a felett álmélkodni, miszerint a kellő világosság terjesztése gyakran nem igen sokba kerül és mégis elhanyagolják sokszor! — kissé

rázatva elértem Püspök-Ladányig ott kocsit cseréltünk és kivel találkoztam? régi jó pajtásom, sok szép mult perceim társával a kedves Palóc-Dalok és még sok szellemet, kedélyt és hazaszeretetet lehelő költemény írójával Lisznyai Kálmánnal, ki az irodalom szorgalmatos és fáradhatatlan tagjával Vahot Imrével Erdélyi Józsi kíséretében Debrecenből jött Patikárius Ferkó lakadalmára, ki összekelt az öreg „lélekandalító játéku“ Bóka Károly leányával; e két hazai zenemondarok rokonsági frigye szentesítésére indultak le Pestről az irodalom bajnokai, hogy legyen Debrecenben képviselve a művészet és irodalom; és hogy egymásnak kezet nyujtva Várad fiainak is nyujtsanak élet, elhatázzák, hogy Váradra jövendnek ott dalidót rendezendők, — képzelheti örömet, mellőzve minden egyebet, a találkozás felett. Kálmánt nem láttam közel 10 éve, őt kihez annyi mindenféle himondhatlan édes és keserű dolgok emléke köt, és láttam őt most ki még „romjaiban“ is a régi kedélyes, szellemmel eltelt mély érzelmű dalnok, és felülmulhatlan cimborá, — ily találkozások nem mindennapiak az életben, és vissza gondolkodni rájuk is az élet fényesebb percei közé tartozand. — Szombaton este Várad közönsége tódult a Sas óriási teremébe a hirdetett dalidóba, ez megtelt minden zugában, ámbár az előadás abruptója oka volt, hogy a fele közönség sem tudott róla valamit, de volt is oka összecsendülni Várad közönségének, mert oly élveken részesült, melyek csak

ritkán tartatnak fenn így egyesítve a vidéknek, ezek a fővárosnak lévén praerogatívái — játszott az öreg Bóka Károly utánozhatlanul, játszott a szívolvasztó vonója Patikárius Ferkó, hallatá magát a mesés ossiani képzelet világba ragadó gondokás Fátyol Károly — a magyar cigányzenészek triumvirátusa, — és hogy mily benyomással volt ezek játéka művészi és mégis annyira természetes játéka a közönségre és én reám, ennek leírását engedje nekem, azt csak megkísérteni is szentségtelen megtörése lenne a művészetnek, elég legyen annyi, hogy Várad közönsége soha méltóbbakat nem részesített örvengő tapsaiban, és hogy én sajnálom, hogy a Bánság fiai velem együtt mind ott jelen nem lehettek. Zene közben szavalt Lisznyai, Vahot, Erdélyi, és a ki ösméri e neveket, megleend győződve, hogy e szavalási percek kitünők lehettek, ki ösméri Kálmánt az elképzelheti, mily hatással volt a „Nemzeti dal“ elszavalva általa — szünni nem akaró tapsok követék, minden egyes fejezetet, és láttam egy teremben, egy a lehetőségig fellelkesített közönséget, és ha a dalnok azt éri el, mindent elért, — az irodalom egyik veterán jeles íróval Lauka Gusztávval is találkoztunk, ki házában is bizonyítja, miszerint az idők és kor változása mellett is megmaradt a régi tiszta, megromlatlan őszinte barátságos jellem. Itt hát bizonyítók, hogy

Hazánk a jó kedv, a
Barátság hazája.

Sz. B.

T Á R C A.

Diákkori emlékeimből.

— Kalandhalmaz. —

(Folytatás)

Az előttemi lépésnyomokra nem ügyeltem, a mint azonban közeledtem a kerthez, úgy tetszett a hulló hópihéek sűrűjén keresztül, mintha két ember vonult volna hirtelen a szőlőárok partján felhalmozott venyigék mögé.

Ez szeget ütött a fejembe, s szepegvé álltam meg.

Hegyezttem füleimet: teljes csend volt, csak valami barnállott felém a gyanus helyről, ámbár nem kis bámulatomra egy ölnyre a föld felett s keresztbe fekve.

Neszezttem, neszezttem, míg utóbb talpam fázni kezdett, de előre nem mertem menni, habár re infecta vissza sem szivesen vonultam volna.

Végre a buvók is megsokalták a hideget, s az egyik kidugá fejét.

Mint a feketét megjelenni láttam, hirtelen lebuktam, hogy a vélt golyó felettem repüljön el; de nem löttek, hanem ez általuk magyarázhatlan jeleneten megrezzenve viszsabúttak.

Igy őriztük egymást jó darabig, félve egymástól, és fázva keservesen, mit természetesen újra megsokalltunk, s különösen ők abból, hogy én nem hátráltam, következteték, miként igaz ügyem ad bátorságot, míg az ő lelküket az ellenkező zsiszbaszták.

Én egy jegenye mögé rejtkeztem.

Ekkor egyik tettes elszánva magát jóra és rosra, kilépett a venyige mögül.

Sehol sem láttak.

— Elbujt vagy odábbállt — hallám egy mély torokból, mely szörnyű ismerősnek tetszett.

— Ordits egyet, hadd ijedjen meg, — biztatá társa.
— Vakapád babevő! — dörgött Organon iszonyu hangja, mire az egész vidék ebei vonítani kezdtek, a kecskekapui őrhajdu pedig rögtön elfuvá a méceset.

Tanácsosbnak tartám rejtőzve maradni, nehogy csatagólasom hírére Miskának megvigyék.

— Menjünk, sürgeté Burkus dideregve; mire leemelték a felső kötegeket, mikről a hó már le volt seperve, s melyek oly riasztólag bámultak volt felém, s ott hagyván engem a hó közepén „wart-a-piszlinek,“ eloldaltak szerzeményeikkel, burgonyát sütni a körnek.

Én sem soká gondolkodtam, hanem bekukkantam Mariék kerítésén.

Ablakából a sűrű hópihéekben át szemembe sugárzott a méla fény.

Kétség sincs benne, hogy fenn van, és mit csinálhatna, mint hogy felém gondol?

Ez ötlet annyira felvillanyozott, és rugékony inakkal vetettem át magam a garáton.

Jókorát zuhantam, mert belül mélyebb volt a kerítés, mint a magas ut felől.

Feltápaszkodtam azonban nagy nehezen, s botorkáltam a világos ablak felé.

Lelemerültem könyökig a hóba, midőn a szőlők bujtásvermébe léptem, s keserveseket szisszentem, ha a nem látott tőkékhez vágtam tyukszemeimet.

Sok küzdés után végre közel juték a paradicsomhoz.

Az ablak tulajdonkép magas ajtó volt a kertre, melynek redőnyei ugyan elég hézagot adtak, de a belső üvegajtó el volt függönyözve egész a felső táblaig.

Hogyan nézzek már most be!

Megakartam először kapaszkodni a redőnyökön, de még

annyi józanság birtokában valék belátni, hogy az nem bir meg oly nyomatékot, mint urimagam roppant szerelmének arányos hüvelye.

Ugy tiz lépésre az ajtó előtt egy terepélyes körtefa nyújtóztatá fagyos ágait, jól előre hajolván még ez öntudatlan növény is az életadó nemtő laka felé.

Kevés türelmem volt a fontolgatásra, miután féltem, hogy szépen elálmosodik s sikertelen kell elhagynom annyi bajjal kiküzdött előnyeimet.

Felmásztam a körtefára, s kicsusztam a legszélsőbb oldalág, mely szinte recsegett alattam.

Betekinték végre a paradicsom csarnokába.

Nem csalódtam.

Szépen ott ült, fejét gondolkodólag kezére hajtva, s szemeit hol az előtte fekvő könyvre függesztve, melynek veres borítékán két erős tintavonás keresztcsárai feketeltek, — hol azokat a szoba setét távola felé mélyesztve.

Ó, ha tudná, hogy én itt vagyok, bizonyosan erre nézne.

Mit olvashat?

Bizonyára ábrándos költeményeket, melyeknek minden sora rám emlékezteti.

Még kiebb nyomultam az ágon, mely mármár engedni akart kelleetlen terhe alatt.

Ekkor azonban iszonyu nyugtalanságomra egy árnyat hittem észrevenni a szobában.

Fészkelődtem helyemen, mely egy perc alatt az éden legbájosb ligetével nem lett volna tölem megváltható.

Az árnyék leült az asztalhoz, háttal felém.

Ez több volt, mint mennyit szerelmes emberre illik mérni : a sorsot kárhoztatám.

Nyújtóztam, hogy a sűrű hulló havon átnézhessek, s vetélytársamat felismerjem.

A hölgy éppen becsuká a könyvet, — vendége zsebébe rejté, aztán hozzá hajolt a leányhoz, s ez kezét adva neki, mosolyga, midőn amaz ajkihoz vivé a puha ujjakat, miknek csak az én ajkimat kellende érintniök.

Furia!

Szaggatá a féltékenység vihara keblemet, s iszonyu volt a fájdalom, mi vérző szívem fojtogatá, mondhatlan a düh, mely boszuért szomjazott.

Ugrani akartam, hogy bezuzzam az ajtót és feloldozzam a két árulót büneik oltarán.

Még kiebb csusztam az ágon s még egyszer betekinték.

A férfi már átellenben állt velem, a gyertya egész arcát világítá.

Szemeim dörzsölém, hogy tisztán láthassak.

Tisztán láttam, nem volt kétség benne : — Céner Miska volt.

Oly erőset rázkódtam ijedtemben, hogy az ág letört alattam s alászállottam a magasból.

Lelkem ugysis rég odahagyta már a menyországot.

Ennyi csapást nem vártam : kettős árulás egyszerre melyik keblet ne rendített volna meg?

Barát és szerető egyesülnek vétkes frigyre, hogy megsemmisítsenek.

Ki ne esett volna el kettős gyilok alatt?

És engem még a szőlőtök is böktek oldalba!

Fel akartam vánszorogni, — s mielőtt elhagynám megsemmisített reményeim romait, egy végpillanatot veték az átok tűzhelye felé.

Szörnyen meghökkenem.

A függöny félre volt huzva, s két arc egymás mellett nyomódott az üvegre, hogy kinézzenek, s meglássanak engem.

Bizonyosan az ág recszenését hallották meg.

Ki volt gyorsabb mint én, felugorni.

Közszégyenre csak nem engedhetém magam felismertetni.

A mint azonban szaladok a hátsó kerítés felé, egyszer csak megrántja valami a bokámat hátulról és poff! esem hasra a hóban.

Erős csengetyüzörgés hallatszott az udvarból.

No most valaki kijő kaput nyitni, s engem megköt.

Sietve ragadtam meg a rézburkot, és le akartam oldani lábamról, de mint egyet huztam rajta, a csengetyű azonnal követé hangjával.

Világos, hogy a hurok szára a csengetyűvel kapcsolatban állt.

Kétségbeesetten igyekeztem elszakítani, de csak inkább rászoritám.

Az udvarban ajtónyitás hallatszott.

Jaj! és én még sem szabadultam meg.

(Vége köv.)

Heti szemle.

— R. J. Szegeden f. hó 4-én esti 7 óra után a felsővárosi Nep. Sz. János szobra előtt bizonyos Tamás nevű szegedi lakost, három egyén támadott meg. Miután óráját és 30—40 firttal telt tárcáját elszedték volna, kettő elodábolt, de elég lélekjelenettel birt a harmadikat megragadni, ki most őt megfojtani szándékozott, Tamásunk segítségért kiáltott. Az örök csak nem mozdulnak (jóllehet már hétkor jelennek meg kiszabott helyeiken). Most az utonálló is kezd kiabálni, kit Tamás sokkal erősebben fogott meg, semhogy könnyű szerrel elillanhatott volna. A nagy lármára kijő az onnan tán 100 lépésnyire lakozó gyógyszerész Aigner ur, ki csak nagy nehezen bírja rá a takarékpénztári öröket, hogy mennének a lárna színhelyére. Így kettő azután elfogatott. Poroszlók voltak! Bevallás után majd a harmadik is valószínűleg kitudatik.

— Hirlapjaink száma uj esztendővel egy ujjal szaporodik, melyre valóban szükségünk volt. Cime, mely tartalmát is kijelenti : Törvénykezési csarnok. Kiadója és szerkesztője Szokolai István. A lap hetekint kétszer jelenik meg. Előfizetési díja félévre 3 fr. egész évre 5 forint osztrák értékben.

— Nagy-Szent-Miklóson (Torontálban) m. hó 30-án a rom. kath. templomból a 40 forintot tartalmazó kézipénztárt lopták el. A gyors nyomozásnak sikerült a tettest fölfedezni.

— Török József : „A két magyar haza első rangu gyógyvizzei s fürdőintézetei“ című munka második bővített kiadására hirdet előfizetést, egy példányára 2 pfttal. Ajánlja e munkát az, hogy a magyar academia mint első rangu pályamunkát 50 arannyal jutalmazta, és hogy egy évtized alatt 2000 példány fogyott el.

Temesvári ujdonságok.

* Lenz Thalia kisasszony, kedvelt első színésznőnk jutalmára legközelebbi szombatn Hegedűsnek „Bibor és gyász“ című drámája német fordításban fog adatni. Ohajtjuk, hogy ezen előadás valóban jutalmára szolgáljon ezen szintoly szorgalmas mint ügyes színésznőnek. A szereplők magyar öltönyben fognak fellépni.

* Városunk egyik legnagyobb hiányai közzé tartozik a nyilvános könyvtárak nem létezése. Nem az ugynevezett kölcsön-könyvtárakat értjük, melyekből hármat birunk, hanem olyan irodalmi művek gyűjteményét, melyeket a miveltségre törekvő ember drágaságuk miatt vagy meg nem szeresheti, vagy melyek könyváruai forgalomból már kijöttek. Antiquariusunk sincs, noha alkalmasint nem rossz állása volna itt. Mennyire mi ismerjük helybeli viszonyainkat, bibliographiai adalékul megjegyezhetjük, hogy Temesvárott a csanádi káptalan és a kegyesrendiek collegiumi könyvtára némi tekintetben nyilvánosnak mondható. Az első, midőn 1856. évben Csajághy püspök ő méltósága meghagyására ujonnan rendeztetett, 3759 kötetből állt, — sok régi, többnyire valóságos tartalma, de nem kevés igen becses történeti munkából is. Az utóbbi mintegy 2500 kötetből áll. Magány embert mintegy 4—5 ismerünk, kinek öszvesen 11600

könyve van, apró tulajdonosokat természetesen ide nem számítva.

* Kellemes hír kétségen kívül lakosságunkra nézve, hogy Józsefvárosunk széles utcái fasorokkal fognak beültetni, e célra platanok, gesztenyefák, hársfák sat. rendeltettek meg, és ezen városrészt kellem és csinoság tekintetében egyaránt nyerland. Tervben van ezen kívül a vár lapályának, talán a bástyáknak is beültetése napraforgókkal. A mezei gazdák ismerik e növény gyakorlati hasznát, de különösen Maury washingtoni csillagász annak légtisztító tulajdonára figyelmeztetett. Bágyadt, és sok mocsáros kigőzölgéssel megtelt levegőnk javítására tehát igen hasznosnak bizonyítandja be magát a napraforgó.

~ Színházunk mult héti krónikájához tartoznak következő előadások: December 5-én „Das Testament des Bettlers“; 6-án „Ein deutscher Krieger“, színjáték Bauernfeldtől, sikerült előadással, 7-én Bodorfi jutalomjátékául „Don Juan“, Mozart operája, kinek halálának emlékét mai évnapján a jutalmazandó egyuttal ünnepelni akarta. A ház szépen megtelt, azonban az előadással ahogy sem voltunk megelégedve, kivéve Leporello szerepét, melyben Reichmann ur lépett föl, és élénk tapsokat aratott. Maga Bodorfi mint Don Juan sem énekében sem játékában szerepének jellemét nem fejtette ki elegendőleg, és szokott biztosságát is hagyta nélkülözni. Nørsed k. a. (Donna Anna) gyenge; Schinek k. a. (Donna Elvira) éppen csak erőltetéssel birkozott énekrészével. Ha nem is akarjuk mondani, hogy Mozart ma újra fordult fel sirjában ezen elődásért, de szorgalmas betanulást minden esetre kívánt volna. Decemb. 8-án „Unrecht Gut“; ez is Charaktergemälde, melyből azt tanuljuk, hogy, ha árva fiúnak egyetlen tallérját ellopjuk milliommossá válhatunk. Ezen milliomosnak lányát egy fiatal orvos kapja nőül, kiről aztán kistül, hogy ő azon árva fiu, kinek tallérját ellopták. Így aztán megvan a költői igazság mentve. A tolvajból lett milliomosnak minden vállalatja és ohajtása sikerül. Decemb. 9-én „Kabale und

Liebe“ Schillertől, közepszerűen előadva. Dec. 10. „Jüdin“, opera. Reszler ur (Eleazar) szerepében azon részeit, hol erő és szenvedélyes kitörés nem kívántatott, elég kellemmel énekelte; Reichmann ur (comthur) kitünő volt, és Fridrichnéval több ízben kihivatott. Nørsed k. a. énekén némi bágyadság volt észrevehető. Decemb. 11-én „Hamlet“, Shakespeare szomorujátéka. Lazzer ur jutalomjátékául választá, és e választás őt megtiszteli, dacára, hogy a páholyok nagyobb része üres volt. Lazzer ur a címszerepben saját magát haladta felül, és szereplése oly kitünő volt, hogy ez mindent túlhaladott, a mit ez idén e szakmában láttunk. Nem győztük önmérsékletét, helyes szaválását, és finom mimikáját csudálni; mindből kitetszett, hogy e remek költői műt valóban érti. Azon jelenet, melyben Opheliát zárdába küldi, és mely minden közepszerű színészre nézve veszélyes szirt, neki felségesen sikerült. A gondolkodó hallgatóra minden szava szintoly sullyal hatott, mint Opheliára kihez intézettek. Mától fogva véleményünk sokkal, igen sokkal magasabb polcára helyezzük Lazzer ur művészetét. Mellette a többi szereplők még a közepszerűségnél is alantabbak voltak; Lenz k. a. kivéve, ki mint Ophelia bebizonyítja, hogy valóban eredeti felfogással érti a nagy britt költő gyöngéd hölgyi alakját személyesíteni.

Sajtóhibák igazítandók.

A Delejtű 22. számában, a szöveg első sorában: hétszáz helyett kétszáz.
„ 23. számában, 183. lap, második hasáb 34-35 sor: sous roi helyett, sous le roi.

Szerkesztői távirida.

A Magyarhoni természetbarát szerkesztőségének. Becses lapja két évi folyama még nem jött rendeltetési helyére. Megtetszett-e kapni az előfizetési pénzt? — Hogy a Delejtű 5-dik számával már nem szolgálhatunk, közlöttük külön levelünkkel.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A „DELEJTŰ“

1859-ik ÉVI FOLYAMÁRA.

Midőn a „Delejtűt“, megalapítván, a komolyabb olvasmánynak szükségünkhez mért új közlőnyt igyekeztünk szerezni, egyuttal arról is meg valánk győződve, hogy e lap keletkezése bizonyos tekintetben oly haladásra mutat, mely csak is ezen keletkezése által volt elérhető. A tisztelt közönség a dolog ezen két oldalát oly annyira méltánylá, hogy a Delejtű fenállása már az első hetekben biztosítva volt, és hogy mi most annál inkább bizhatunk vállalatunk jövőjében, minthogy a Delejtű lefolyt rövid pályának tanúsága szerint hazai lapjaink diszes sorában tán nem foglalja el az utolsó helyet.

A dolog ezen állása képesit bennünket, hogy noha a bélyegadó új évtől fogva ránk is kiterjesztetik, az eddigi előfizetési föltételeket megtarthassuk; sőt hogy ha, a mit bizton reményljük, előfizetőink száma szaporodni fog, több szöveggel is kedveskedjünk olvasóinknak.

A Delejtű ezentul is a tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye leend. Tartalma általános érdekű lévén, hazánk bár mely vidékén honosíthatja magát.

Megjelenik a Delejtű negyedréiben hetenkint egyszer, legalább b egy íven, az eddiginél csinosabb kiállításban.

Az előfizetés a régi marad; t. i. egész évre 6 fr. pp. (6 fr. 30 kr. új pénzben) félévre 3 fr. pp. (3 fr. 15 kr. új pénzben.)

A megrendeléseket mielőbb kérjük megtétni, hogy a nyomtatandó példányok számát meghatározhassuk.

Előfizethetni helyben minden könyvárusnál, és az aláirt szerkesztőségénél. Vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Temesvár, december 2-án 1858.

PESTY FRIGYES

kiadó és felelős szerkesztő.
(Lakása: bécsi utca, 69. szám, első emelet.)